

"NAMENS DE REDACTIE"

Uit het colofon bleek al dat de redactie in 1991 werd versterkt met Robert Berten.

Ook hebben de "oplettende lezertjes" gemerkt dat het min of meer traditionele voorwoord van elke maandelijkse aflevering in 1991 nu eens niet telkens door de hoofdredacteur werd geschreven, ook andere redactieleden en zelfs niet-leden van de redactie kregen de gelegenheid om hun zegje te doen. Het ligt in onze bedoeling deze nieuwe opzet te blijven volgen; ook gastsprekers moeten in de gelegenheid worden gesteld om een actueel thema kort te belichten. Dit betekent echter dat er wel eens een andere mening dan die van de redactie wordt geventileerd. Het voorwoord is dan niet meer per definitie zoals vroeger "namens de redactie". De lezer zij dus gewaarschuwd.

De voorraad aan copy voor 1991 was redelijk over het jaar verdeeld. Soms is het wel eens moeilijk een gevarieerd nummer samen te stellen, onder andere omdat vele studiegroepen een "eigen" mededelingenblad hebben. Enerzijds verheugt de redactie zich over deze ontwikkeling, anderzijds schuilt hierin het gevaar dat het Maandblad voornamelijk gevuld zou moeten gaan worden met artikelen die om de een of andere manier niet zouden passen in een van de mededelingenbladen der studiegroepen. Dit moet uiteraard voorkomen worden. De redactie geeft dan ook aan de diverse voorzitters van de studiegroepen de suggestie mee om regelmatig een artikel door te sturen naar het Maandblad of op een andere wijze de leden van andere studiegroepen nader in te lichten over hun specifieke activiteiten.

Voor diegenen die dat nog niet wisten: de redactie vergadert één maal per maand, meestal op een woensdagavond ten huize van het museum. Na de vergadering wordt "geknipt en geplakt".

H. HILLEGERS

EEN VINDPLAATS VAN DE ZWARTE KAARDESPIN IN NOORD-LIMBURG

W. JANSEN, Korhoenstraat 12, Herkenbosch
G. VERRIJDT, Dorpstraat 75, Afferden

Tijdens een excursie op 20 mei 1991 met de Milieuwerkgroep Horst, Milieuwerkgroep Bergen en I.V.N.-afdeling Maas en Niers werd er een mooie spin (fig. 1) gevangen. Deze werd herkend en gedetermineerd als de Zwarte kaardespinn (Eresus niger). Dit is waarschijnlijk de eerste vindplaats in Limburg sinds 1896.

1980) worden Arnhem, Velp, Wageningen en Bennekom genoemd. Verder ook nog "Limburg: Maastricht (13)".

DE ZWARTE KAARDESPIN EN ZIJN WEB

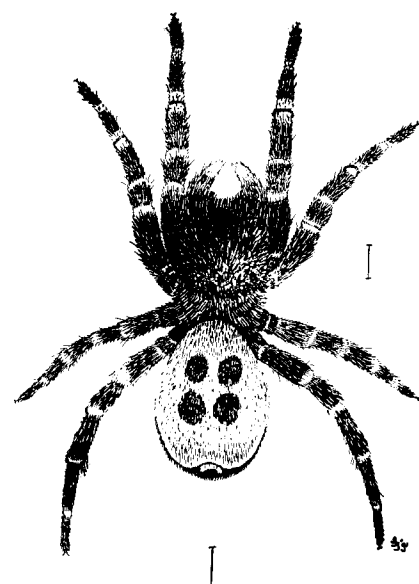
Van deze zeldzame spin worden voornamelijk de mannetjes gevonden; de vrouwtjes leven verborgen en vallen, hoewel ze tamelijk groot kunnen worden (10-15 mm), door hun donkere zwartbruine kleur weinig op. De mannetjes behoren tot de mooiste spinnen van onze fauna. De spin is geheel fluweelachtig behaard. De bovenzijde van hun abdomen is prachtig helderrood gekleurd met vier zwarte vlekken. De vrij korte poten zijn zwart en worden onderbroken door fijne witte ringen.

In tegenstelling tot vele andere inheemse kaardespinnen maakt ze geen wiel-

web, maar leeft ze in de grond, waar ze een ongeveer 10 cm diepe woonbuis maakt met daaraan een web (fig. 2). De woonbuizen worden gemaakt op open, zonnige en beschut liggende plekken tussen gras of heide op vooral naar het zuiden geëxponeerde hellingen (VAN KATWIJK, 1976).

VERSPREIDING EN VINDPLAATSEN

De bekende vindplaatsen van de Zwarte kaardespinn (Eresus niger) in Nederland bevinden zich voornamelijk op de Hoge Veluwe. Hier komt hij voor op grote heidevelden en pas vastgelegde stuifzandvegetaties. In Novus Catalogus araneorum (VAN HELSDINGEN,

Figuur 1. Zwarte kaardespinn mannetje (Eresus niger). Tekening: S. Jansen, naar fotomateriaal van H. Borkent.

Dit verwijst naar BECKER (1896a). Hierin staat ook alleen maar een vage aanduiding Maastricht, zonder verdere uitleg, datum of van wie de waarneming afkomstig is.

De nieuwe vindplaats in Limburg bevindt zich op de Bergerheide (Amersfoort-coördinaten 202.5-402.0). Het betrof een mannelijk exemplaar, dat waarschijnlijk aan de wandel was op zoek naar een soortgenote. De vindplaats betreft een stuifduingebied (fig. 3) dat al was vastgelegd met een vegetatie van Buntgras (*Corynephorus canescens*) en Struikheide (*Calluna vulgaris*).

Het mannelijk exemplaar is niet verzameld, daar deze spin onmiskenbaar is. Wel zijn er foto's van gemaakt. In geheel West-Europa is deze spinnensoort zeer zeldzaam (K. DECLEER, mond. med.). Daarom is het verzamelen door wie dan ook onaanvaardbaar.

BEDREIGING, BELEID?

De Zwarte kaardespin wordt samen met de Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*), Gladde slang (*Coronella austriaca*), Blauwe duinsprinkhaan (*Oedipoda caerulea*) genoemd als één van de hoogste indicatorsoorten van goed ontwikkelde heidevegetaties (VAN DE BUND, 1986). Deze laatste drie indicatorsoorten komen alle samen op de Bergerheide voor (BUYS *et al.*, 1990). Nu de Zwarte kaardespin hier ook gevonden is kan de Bergerheide zeker gerekend worden tot doeltipe 1 van de heideterreinen (WERKGROEP HEIDEBEHOUD EN HEIDEBEHEER, 1988). Voor dit soort bijzondere heideterreinen geeft de Werkgroep Heidebehoud en

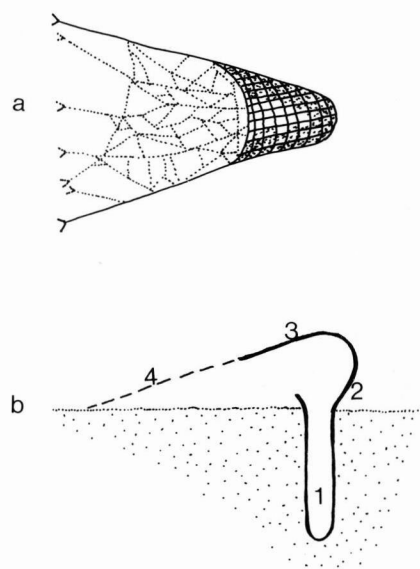
Heidebeheer een aantal beleidsaanbevelingen. Deze bestaan uit het toereikend beheren van de heide, het treffen van maatregelen om de luchtverontreiniging tegen te gaan en het nemen van inrichtingsmaatregelen om verdroging, isolatie en versnippering van de heideterreinen tegen te gaan. Voor deze maatregelen dienen gelden vrij gemaakt te worden door Rijksoverheid, beheerders of Provinciale Besturen zodat ze ook uitgevoerd kunnen worden. Het beleid van de Provinciale overheid moet er op gericht zijn om dit waardevolle gebied te behouden. Heel vaak rusten op dit gebied concessies om te worden ontzand (BUYS *et al.*, 1990). Dit is natuurlijk geheel in strijd met de hoge actuele natuurwetenschappelijke waarden van dit gebied. Het deel van de Bergerheide dat buiten de concessie valt is sinds kort beschermd natuurmonument geworden. Hier dient men bij het beheer van het terrein rekening te houden met het voorkomen van deze zeldzame spin.

Voor het noordelijk deel van deze concessies is door Gedeputeerde Staten de ontgrondingsvergunning geweigerd. De ontgrinder heeft hierop beroep ingediend om alsnog goedkeuring te krijgen. Het zal duidelijk zijn dat ook deze keer de vergunning geweigerd dient te worden.

Door deze extreem zeldzame vondst blijkt weer eens te meer dat dit gebied uniek is voor Nederland en van internationale allure. De ontzandingsplas die er al is dient natuurvriendelijk afgewerkt te worden. Een verdergaande ontzanding is desastreus voor het gehele gebied en zal verdere biotoopvernietiging voor de Zwarte kaardespin met zich meebrengen.

Figuur 3. Het biotoop van de zeer zeldzame Zwarte kaardespin wordt in Limburg bedreigd door ontzanding. Verdere ontzanding is desastreus voor het gehele gebied en zal verdere biotoopvernietiging met zich meebrengen voor de Zwarte kaardespin. Foto: S. Jansen, 1991.

Figuur 2. Schema woonbuis van *Eresus niger* naar NORGAAARD. A: bovenaanzicht web; B: doorsnede, 1) trechter, 2) woonbuis, 3) koepeldak, 4) vangnet.

DANKWOORD

Een woord van dank aan Hens Borkent voor het fotomateriaal. Ook willen we de Spinnenwerkgroep van het Natuurhistorisch Genootschap bedanken voor het uitzoeken van literatuur. Verder dank aan Drs. K. Decler (Rijksuniversiteit Gent) voor het aanleveren van moeilijk te bemachtigen literatuur en zijn commentaar.

SUMMARY

ERESUS NIGER DISCOVERED IN BERGERHEIDE (NORTHERN LIMBURG)

The spider *Eresus niger* was found among sand-dunes on the east bank of the river Meuse (Nieuw Bergen). This is the first time since 1896 that this rare and beautiful spider has been found in the province of Limburg. Plans for quarrying in the area are threatening one of the richest natural spots of this region.

LITERATUUR

- BECKER, L., 1896a. Les Arachnides de Belgique, 2e partie. Ann. Mus. R. Hist. Nat. Belg., 12 (1) : 1-127.
- BUND, C.F. VAN DE, 1986. Diersoorten als toets voor natuurwaarde van heide. De Levende Natuur 87: 14-23.
- BUYS, J., S. JANSSEN & W. JANSSEN, 1990. De Bergerheide, meer dan zand alleen. Beeld van een rivierduin landschap. Natuurhistorisch Maandblad 79(10) : 241-264.
- KATWIJK, W. VAN, 1967. Spinnen van Nederland. Rotterdam; A.A. Balkema.
- HELSINGEN, P.J. VAN, 1980. Novus catalogus araneorum. Leiden.
- WERKGROEP HEIDEBEHOUD EN HEIDEBEHEER, 1988. De Heide heeft toekomst!